

KÜLTÜRÜN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİNE ETKİSİ VE TÜRKİYE'DE ERKLİK: VAZEKTOMİ ÖRNEĞİ

THE EFFECT OF CULTURE ON BIRTH CONTROL METHODS AND MASCULINITY IN TURKEY: THE CASE OF VASECTOMY

Harika ZÖHRE ERYILMAZ* -Metehan ERTURAN**

ÖZ: Tutum, davranış ve giderek benlik algısını biçimleyen toplumsal olarak belirlenmiş rollerin gücü özellikle [fizyolojik olarak] kadınlık ve erkeklik durumlarında açıkça ortaya çıkmaktadır. Kadına kültürel anlamda daha çok yaptırım gücü uygulayan bu ayırım, erkeğe fizyolojik özelliklerinin üstünlüğünü sağlayan bir sistem dahi oluşturmuştur. Bu bağlamda modern doğum kontrol yöntemlerinin dünyada 1950'li yıllardan bu yana, Türkiye'de ise 1970'li yıllardan bugüne uygulandığını belirtirsek, doğum kontrolündeki seçimin kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet rollerindeki farkı da ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Cinsellik gibi gebelikten korunma yolları da toplumda, salt bilgi haricinde birtakım sosyokültürel getirilerle şekillenmektedir. Son elli yıldan bu yana Türkiye'de yapılmış halk bilimi içerisinde halk hekimliği çalışmalarında dikkat çekilen unsur toplumun korunma yolları ya da çocuk arzusunun inanç ve birtakım dini pratikleri iken, çalışmamızın amacı bilinçli bir biçimde seçilen -ya da seçilmeyen- doğum kontrol yöntemlerinin altında yatan sosyokültürel yapıyı incelemektir. Erkek sterilizasyonu olarak da adlandırılan vazektomi, en kısa tanımı ile erkeğin bilinçli bir biçimde geri dönüşümsüz olarak çocuk sahibi olma durumundan vazgeçmesidir. Çalışmada bu işlemin kadın sterilizasyonu ile olan oranı ve erkek sterilizasyonunun Türkiye ve ABD oranları karşılaştırılarak, Türkiye'nin bu yöntemi tercih *etmemesi* konusundaki kültürel doku incelenmiş; farklı kültürlerin farklı toplumsal cinsiyet rolleri oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin gebelik ve doğum ile ilgili en etkin istatistik merkezi olan CDC (Center for Disease Control) web sitesinin veri tabanından, Türkiye'de ise Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2010 Ana Kataloğu verilerinden yararlanılmış, genelde ve özelde toplumsal cinsiyet kavramları ile erklilik, erkeklik ve hegemonik erkeklik kuramları De Beauvoir, Cornell ve Butler'ın feminist teorileri üzerinden açıklanarak Türkiye'deki erklilik algısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Karıştırmalı Kültür, Ataerkil, Erklilik, Vazektomi

ABSTRACT: The roles given on man and woman of society effect on selection of their contraceptive methods. This choice reveals gender difference in society. Contraceptive methods are shaped with not only knowledge but also certain sociocultural existence as well as gender. The purpose of our study is to examine the sociocultural structure underlying informed choice - or not- of contraceptive methods. Vasectomy, also known as male sterilization, simply means

* Dr.-Bir Kuruma Bağlı Değildir/Mersin- harikazohre@gmail.com (Orcid: 0000-0002-6442-4457)

** Bilim Uzmanı-Bir Kuruma Bağlı Değildir/Mersin-erturanmete@gmail.com (Orcid: 0000-0002-6468-4128)

giving up the ability to have children. In the study, the rate of this procedure with female sterilization and the rates of male sterilization in Turkey and USA were compared. Also, the cultural background of why Turkey does not prefer this method has been examined; it has been pointed out that different cultures create different gender roles. As the method of working, the database of Center for Disease Control (CDC), which is the most effective statistical center of pregnancy and birth of the United States, and the Turkish Population and Health Survey 2010 Main Catalog prepared by Hacettepe University Institute of Population Studies in Turkey are analyzed. In general, the concepts of gender and masculinity, virility and hegemonic masculinity have been explained through De Beauvoir, Cornell and Butler's feminist theories and tried to reveal the perception of masculinity in Turkey.

Keywords: Gender, Comparative Culture, Patriarchy, Masculinity, Vasectomy

Giriş

Doğal ve genetik özellikler içeren biyolojik cinsiyet TDK'de (URL-1) "Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaratılış özelliği, eşey, cinslik" olarak tanımlanmıştır. Biyolojik cinsiyet üreme organlarına sahip olma durumuna göre adlandırılır. Toplumsal cinsiyet (gender) terimi ise kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade ederek kültürel bir yapıyı karşılar ve genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içerir (Rice, 1996; akt. Dökmen, 2015: 20). Toplumsal cinsiyet çalışmaları sosyal psikoloji kuramcılarının 1980'lerden bu yana cinsiyetin yalnız bir fizyolojik ayrışma olmadığını ortaya koyması üzerine 1990'larda fizyolojiden ayrı bakılması gereken kuramların da eklenmesiyle yeni bir sosyal bilim dalı olarak kendini ispatlamıştır (Dökmen, 2015: 39).

Tutum, davranış ve giderek benlik algısını biçimleyen, toplumsal olarak belirlenmiş rollerin gücü özellikle [fizyolojik olarak] kadınlık ve erkeklik durumlarında açıkça ortaya çıkmaktadır (Yaraman, 2002). Kadına kültürel anlamda daha çok yaptırım gücü uygulayan bu ayırım, erkeğe fizyolojik özelliklerinin üstünlüğünü sağlayan bir sistem dahi oluşturmuştur.

Çalışmamızda kadın ile erkeğin bir doğum kontrol yöntemi olan *vazektomi*yi Türkiye'de ve ABD'de ne derece tercih edip etmedikleri sayısal verilerle ortaya konmuş; erkeğin bu tercihteki 'toplumsal cinsiyet rolü' tartışılmış ve bu yöntemin kültürel bir farkı ortaya koymak amacıyla Türkiye ile ABD arasındaki tercih oranları kıyaslanarak Türkiye'deki 'erklilik algısı' feminist teoremler doğrultusunda açıklanmıştır.

Çalışmada, birbirlerine en yakın tarih verileri olarak 2009 yılı Türkiye doğum kontrol oranları ile 2010 yılı ABD doğum kontrol oranları kullanılmıştır. Bu oranlar, ayrıntılı açıklamasının yapılacağı erkeklik algısının Türkiye'deki yerini ve 'ataerklilik' olma boyutunu gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır.

Erkek ve 'Öteki'si Kadın

Erkek, TDK Türkçe Sözlüğü karşılığı olarak (2005: 810) yetişkin adam, bay, er kişi; insan, hayvan veya bitkilerin dişiyi *dölleyecek* cinsten olanı şeklinde tanımlanmakta ve bu 'erkek' vasfına bir etkenlik yüklerken

dolayısıyla *döllenecek* olan cinsi, -yani edilgen olanı- kadın olarak tanımlamaktadır. 'Erkeklik', bir erkeğin kültürel anlamda onun algısına sahip olmaya başlamasından itibaren hayat boyu her ortamda ve ilişkide yitirmemesi için mücadele ettiği bir kimlik iken (Atay, 2004: 26), De Beauvoir'e göre çocuk yaştan itibaren ataerkiyle tanışan kadın, 'öteki' oluşunu, masallardaki zavallı, yarım akıllı veya şıpsevdi rolü biçilmiş kadınlardan, mitolojideki savaşı ve yiğit erkek karakterlerden kadın oluşunun zavallılığını ve dolayısıyla 'öteki' oluşunun yazgısını öğrenir. Dolayısıyla erkeğe etken, kadına ise edilgen rollerin biçilmesi tesadüf değil, kurgulanmış öğretilerin birer yansımasıdır (1980: 257; akt. Emre, 2016: 21). Yine De Beauvoir'e göre üretici, erkek olduğundan, ailenin çıkarını toplumun çıkarı doğrultusunda aşan, bütün bireyleri kapsayan bir geleceğin kurulmasına yardım ederek topluma yeni bir gelecek hazırlayandır; yani aşkınlığı temsil eden erkektir. Kadın, insan türünün devamıyla, yuvanın bakımıyla yükümlüdür, yani içkinliğe adanmıştır (De Beauvoir, 2010: 16).

'Öteki'liği erkek biyolojik verilerle araştırmaya başlayan De Beauvoir'a göre kadın biyolojisinin negatif yönleri erkeğinkinden fazladır. De Beauvoir, ayrıca erkekliğin kendi cinsiyetinden bahsetmeyip sürekli başkalarının -kadınların, çocukların, yabancıların, düşmanların, hainlerin vb.- cinsiyet özelliklerinden bahsederek kurulan bir iktidar konumu olduğunu da ifade ederek kadınlığın yine erkekliğin ötekisi biçiminde tanımlandığına işaret eder (2010).

Bir Doğum Kontrol Yöntemi Olarak Vazektomi

Erkek sterilizasyonu olarak da adlandırılan vazektomi; geri dönüşsüz, kalıcı bir sterilizasyon yöntemidir. İlk vazektomi, hastanın rahatsızlığını gidermek amacıyla 1894'te İngiltere'de yapılmıştır (Bullough, 1994; akt. URL-3: 13). 19. yüzyılın başında, doğum kontrolü için uygulanan vazektomi genellikle cezalandırıcı bir biçimde kullanılmaktadır. Bu bağlamda tutuklanan, zihinsel rahatsızlığı olan, gerilik gösteren ve kalıtsal hastalıkları olan erkekler yarım yüzyıl boyunca cinsel suçları işlemekten veya hastalıkların ve koşulların genetik olarak yayılmasını önlemek için sterilize edilmiştir (Bullough & Bullough, 1990; akt. URL-3: 13).

Vazektominin gönüllü doğum kontrolü için kullanılması nispeten yeni bir fikirdir ve 1960'lara gelindiğinde, yalnızca 45.000 Amerikalı erkek gönüllü vazektomi yaptırmıştır (URL-3: 13).

Altmışlı ve yetmişli yılların kadın hareketinin erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği değerlerini arttırması ve ilk modern doğum kontrol yöntemlerinden olan hapın yan etkilerinin daha da belirginleşmesi sebebiyle Amerika'da giderek daha fazla oranda vazektomi kullanımı yaygınlaşmıştır. Vazektomi seçiminin bir başka nedeni kadın sterilizasyonuna oranla daha kolay ve ucuz olmasıdır. Sonuç olarak 1970'lerin başında yılda bir milyon Amerikalı erkeğin dörtte üçü vazektomi geçirmiş bulunmaktadır (Goldstein & Feldberg, 1982; akt. URL-3: 13).

Amerika’da 2009 itibariyle edinilen istatistiki bilgiye göre vazektomi kullanım oranı yüzde 6,1 iken;

Contraceptive status and method	Year of survey			
	1982	1995	2002	2006-2008
	Number in thousands			
All women	54,099	60,201	61,561	61,864
	Percent distribution (standard error)			
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
Using contraception (contraceptors)	55.7 (1.0)	64.2 (0.6)	61.9 (0.8)	61.8 (1.2)
Female sterilization	12.9 (0.6)	17.8 (0.4)	16.7 (0.6)	16.7 (1.0)
Male sterilization	6.1 (0.4)	7.0 (0.3)	5.7 (0.4)	6.1 (0.5)

Tablo1: Gebeliği Önleyici Yöntemlerin ABD’de Kullanım Oranı (URL-2: 21)

Türkiye’de 2008 itibariyle edinilen istatistiki bilgiye göre vazektomi kullanım oranı yüzde 0,1’dir.

Halen kullanılan gebeliği önleyici yöntem ve yaşa göre 15-49 yaşlarındaki halen evli kadınların yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Yaş	Modern yöntem										Geleneksel yöntem					Kadın sayısı		
	Her- hangi bir yön- tem	Her- hangi bir mön- tern yöntem	Tüp ligas- bağlan- ması	Erkeğin kanal- larının bağlan- ması	En- jek- si- yon	Im- plant	Kon- dom	Kadın kondo- mu	Diyaf- ram	Her- hangi bir gele- neksel yöntem	Tak- vim	Geri çekme	Diğer	Halen Kullan- mıyor	Toplam			
15-19	40.2	17.6	0.0	0.0	4.0	3.8	0.8	0.0	9.1	0.0	0.0	22.6	0.0	21.1	1.4	59.8	100.0	180
20-24	63.4	37.4	0.6	0.0	5.8	11.7	1.2	0.0	18.1	0.0	0.0	26.0	0.0	25.6	0.4	36.6	100.0	820
25-29	73.6	47.2	3.6	0.0	7.3	15.9	1.7	0.2	18.4	0.0	0.1	26.3	0.5	25.6	0.3	26.4	100.0	1,314
30-34	78.6	51.5	7.6	0.0	8.4	18.8	1.1	0.0	15.4	0.1	0.1	27.1	0.6	26.5	0.1	21.4	100.0	1,326
35-39	83.8	57.2	13.5	0.2	5.1	23.0	0.5	0.0	14.6	0.0	0.2	26.6	0.7	25.6	0.4	16.2	100.0	1,262
40-44	78.7	46.0	13.1	0.2	2.4	18.8	0.4	0.0	11.1	0.0	0.1	32.6	0.8	31.8	0.0	21.3	100.0	1,096
45-49	58.9	35.1	11.5	0.2	2.1	12.4	0.2	0.0	8.4	0.0	0.3	23.8	0.8	22.8	0.2	41.1	100.0	1,002
Total	73.0	46.0	8.3	0.1	5.3	16.9	0.9	0.0	14.3	0.0	0.1	27.0	0.6	26.2	0.2	27.0	100.0	6,999

Not: Diğer kategorisi, folklorik yöntemleri ve emzirmeye korunmayı içermektedir.

Tablo2: Gebeliği Önleyici Yöntemlerin Türkiye’deki Kullanım Oranı (URL-5: 79).

Tüm bu verilerin ardından, Türkiye’de bu kullanımın ABD’ye oranla 61 kat daha az olmasının sebebini Türkiye’deki fizyolojik erkeklığe yüklenen toplumsal erkeklik algısı ile açıklamak mümkün görünmektedir.

Erklik Kavramı ve Yöntemin Kullanımı Üzerine

‘Masculine’ kavramı, (Fransızca ‘masculin’, Latince ‘masculinas’) kısaca ‘erkeklik’ anlamına gelir ve günümüzde görünüş ve davranış itibariyle bir standartlaşmaya sahip olarak; “ordu, spor dalları, eğitim kurumları aracılığıyla erkek bedenleri ve erkek karakterleri, rekabetçilik, güç, dayanıklılık ve kendine güven gibi özellikler ekseninde inşa ve disiplin edilmeye başlanmıştır” (Cengiz vd., 2004: 54; akt. Topçu, 2012: 16). Türk Dil Kurumu ise erkeklik ile ilgili olarak üç tanım ortaya koyar (Türkçe Sözlük, 2005: 811): Birincisinde; ‘erkek olma durumu’, ikincisinde; ‘erkekçe davranış, yiğitlik, mertlik’ ve üçüncüsünde; ‘bir erkeğin fizyolojik görevini yerine getirebilme gücü’ olarak tanımlar. Erkekliğin de kadınlık gibi bir toplumsal cinsiyet biçimlenmesi olduğu ve sosyal ve kültürel bağlamından bağımsız düşünülmemesi; dolayısıyla biyolojiye indirgenemeyecek kadar çok yönlü bir olgu olarak ele alınması gerekmektedir. “Erkekler, ‘erkeklik’i

genetik oluşumlarının bir parçası olarak taşımazlar; çünkü ‘erkeklik’ onların kültürlenme yoluyla öğrendikleri algılamalarının ve davranışlarının bir bileşimi, kültürel olarak belirlenen yollarla yeniden ürettikleri oluşumlardır” (Topçu, 2012: 17). Bu oluşumların Türkiye’deki görünümü yüzyıllardan bu yana erkek egemenliği ile sonuçlanmış, dolayısıyla erkeğin ‘fizyolojik’ olarak bir erkek olmasının ötesinde bu fizyolojisini de içine alarak yükseltmiştir. Ataerkil düzen olarak nitelendirebileceğimiz bu sistem, erkek ve erkeklik değerlerinin üstünlüğü ile tanımlanır. Dolayısıyla bu yöntemin kullanılmak istenmemesinin bir erkeğin ataerkil sistemdeki ilk gerekliliği olan fizyolojik ‘erkek olma’ durumundan vazgeçmesi olarak algılanması ve bu sebeple uzak durulduğu söylenebilir.

Connell’a göre kullanıldığı biçimiyle beden, anlamlar vermektense almakta olan toplumsal bir bedendir. Aslına bakılacak olursa erkek bedeni bir erkeklik vermez; toplumsal tanımı olarak erkekliği edinir. Aynı şekilde cinsellik de doğal olanın işgali altında değildir; o da toplumsal bir sürecin parçasıdır (Connell, 1998: 120-121). Dolayısıyla Connell, beden olarak erkek olmaktan çok toplumun o erkek bedenine bir erkeklik yüklediğinden bahseder.

‘Erkeklik’, aynı zamanda ataerkillik bakımından kültürel ve teknolojik gelişimler içerisinde bir hiyerarşik düzen kurar. Kurulan bu düzene bağlı olarak siyasal, dilsel ve kültürel bir biçimlendirme oluşturur. Erkek, ailesinde erkekliği üzerinden bir iktidar kurar fakat bu iktidarı belirleyen kendisi değil ataerkil sistemdir. Erkek bu noktada sadece aracıdır. Kendisine verilen bu aracılık rolünü kamusal yaşamda diğer erkeklere kanıtlayabildiği, mücadelesini sürdürebildiği oranda erkek kalmaya devam eder (Demren, 2005: 274-289). Bu noktada erkek sterilizasyonu erkeklerin erkeklik algısında mücadeleden geri çekilmeleri olarak algılanmasına işaret ediyor denebilir. Bu mücadelenin içinde ona taraf olacak bir düzenin olması, bir başka kavram olan ‘hegemonik erkekliği’ oluşturmakla birlikte, erkeğin, *erkek* olarak toplumdaki yerini sağlamlaştırmasına katkıda bulunmaktadır.

Hegemonik Erkeklik ve Yöntemin Kullanımı Üzerine

İlk kez 1982 yılında Avustralya’daki liselerde yürütülen saha çalışmalarının sonunda hegemonik erkeklik üzerine bir rapor hazırlanmış; hazırlanan bu raporda hegemonik erkeklikten söz edilmiş ve söz konusu çalışmada yer alan isimlerden Cornell, yaptığı çalışmalarla hegemonik erkeklik kavramını geliştirmiştir (Türk, 2008: 121).

Connell, kavramı Antonio Gramsci’nin hegemonya kavramı üzerine kurmuştur. Buna göre hegemonik erkeklik belirli erkek gruplarının “tahakküm yaratan toplumsal ilişkileri nasıl meşrulaştırdıklarını ve yeniden ürettiklerini anlamaya yönelik” (Carrigan, 2002: 112; Türk, 2008: 121; akt. Zeybekoğlu, 2009: 54) oluşturulmuş bir kavramdır. Hegemonik erkeklik basit bir şekilde ifade edilmek istenirse toplum içerisinde yer alan farklı erkeklikler içinde üstün olan erkekliğe referans veren bir kavramdır. Connell, hegemonik form için mutlaka yaygın olanı temsil etmesi

gerekmediğini söyler. Ona göre toplum içerisindeki çoğu erkek, toplumlarında ve kültürlerindeki hegemonik erkeklikle bir gerilim içinde yaşar. Hegemonik erkek konumunda olanlar maliyeti çok da olsa bu konuma uygun yaşamak ve sürekli gayret göstermek zorundadırlar (Connell, 2000: 11). Connell, “hegemonik erkekliği, erkeklerin hâkimiyetini, kadınların ise bağıllığını garanti altına alan ataerkilliğin meşruiyet problemine cevap veren bir toplumsal cinsiyet pratiği biçimi” (2005: 77) olarak tanımlar. Açıklamak gerekirse hegemonik erkeklik, erkin gücü elinde bulunduranın toplum içerisindeki üstün konumunu besleyen bir kavramdır. Connell aynı zamanda hegemonik erkekliğin süreğenliğini sadece kadına yüklemeyi. Tabi kılınmış erkekliklerle ilişkili olarak inşa edildiğini savunur (1998: 249). Toplum içerisindeki egemen erkekler üstünlüklerini hem kadınlar üzerinden hem de erkeklik inşasını tamamlayamamış erkekler üzerinden kurar. Dolayısıyla hegemonik erkeklik bakış açısından değerlendirdiğimizde Türkiye’de bu yöntemin çok küçük bir oranda kullanılmasının nedenini Türkiye’nin ataerkil yapısı içerisinde bir başka erkek tarafından yargılanma korkusu olarak da değerlendirmek mümkün görünmektedir. Belirtmek gerekir ki hegemonik erkeklik kavramı yalnızca Türkiye’ye ve Türk ataerkil yapısına ait bir kavram değildir. Kavrama, Connell’in (2005: 829-859) hegemonik erkekliğin üzerine yeniden düşünülmesi gerektiğinin altını çizdiği çalışması ile konunun yalnızca ABD’de değil tüm Batı’da ne kadar yer bulduğuna ve kısmi değişimlerin varlığına dikkat çekilir. Ayrıca De Boer de (2020: 147-164) çalışmasında vazektomi ve hegemonik erkeklik kavramının altını çizmekle birlikte ülkelerinde var olan bu baskın kavrama dikkat çeker. Dikkat çekilmek istenen, bu kavramın ABD’ye oranla daha baskın bir biçimde Türkiye’de yaşanıyor olmasını istatistiksel veriye dayandırmaktır.

Bir başka dikkat çekilmesi gereken konu, hegemonik erkeklik içerisinde bu olguyu besleyen ‘kadın’ kavramıdır. Connell’e göre hegemonik erkeklik mutlaklık kazanacak ve değişmeyecek bir olgu değildir. Hegemonik erkeklik sabit olmayan, değişken imgeler taşıyan, yatay ve dikey hareketliliğe izin veren ve bireyleri içeri alan ya da dışarıda bırakan bir söylemdir. Söylem, erkeklerin tabi kılınması ve kadınların destekleyici konuma itilmesiyle yeniden üretilir (Connell, 1998: 249). Bu destek, edinilen istatistiksel bilgilere göre kadının kendi kısırlaştırılmasına oranla eşinde bu yöntemi kullanmasını istememesinde de açıkça ortaya çıkmaktadır. Tablo 3’te görüldüğü üzere gebeliği önleyici yöntem olarak kadının tüplerini bağlatması ile eşinin bu yöntemi tercih etmesi arasında yaklaşık 10 kat fark görülmekte ve diğer yöntemler arasında da yine eşinin vazektomi olmasını tercih etme oranı da diğer yöntemler arasında en düşüğü olarak görülmektedir.

Gebeliği önleyici bir yöntem kullanmayan ancak gelecekte yöntem kullanmak isteyen 15-49 yaşlarındaki evli kadınların yaş ve kullanmayı tercih ettikleri yöntemlere göre yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Yöntem	Yaş		Yüzde dağılımı
	15-29	30-49	
Tüp ligasyonu	8.0	14.0	10.0
Erkeğin kanallarının bağlatılması	0.1	0.9	0.4
Hap	14.5	10.9	13.3
RIA	30.2	33.9	31.4
Enjeksiyon	6.6	2.4	5.2
İmplant	0.7	1.1	0.8
Kondom	11.4	8.0	10.2
Diyafram	0.7	0.0	0.5
Tehlikesiz günler	0.0	2.2	0.7
Geri çekme	12.8	12.0	12.5
Diğer	2.5	3.7	2.9
Yöntem konusunda kararsız	12.5	10.9	12.0
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	619	312	932

Tablo3: Türkiye’de Gelecekte Gebeliği Önleyici Yöntem Olarak Kadınların Tercihi (URL-5: 94).

Butler ayrıca hegemonik erkekliğin var olmasının toplumda kendiliğinden kabul edilerek oluştuğunu belirtir. Buna göre bireyler erkeklik imgelerinin doğal olduğunu, bu imgeler dışında başka bir erkekliğin mümkün olmadığını düşünmeye başlarlar. Erkek bedenini anatomik boyutta tasarlar ve cinsiyetine ait imgelerin fiziksel özellikler bağlamında oluştuğunu düşünür. İnsanlar erkeklik imgelerinin olağan imgeler olduğunu, başka türlü bir erkekliğin mümkün olmadığını düşünmeye başlar (2012: 25). İnsanlar kendi bedenlerini anatomi tarafından belirlenmiş ve sabit olarak temsil etmeyi seçerler. Dolayısıyla hegemonik erkekliğin oluşumuna katkıda bulunan ‘kadın’ bu istatistiki bilgide de kendini göstermekte ve ‘erkek’ eşinin ‘erkeklığı’ ile ilgili olarak bu yöntemin kullanılmasını istememektedir. Oysa Butler, cinsiyetlenmiş bedenleri tartışmasız biyolojik doğa parçaları olarak değil, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin inşa ettiği sosyal alanlar ve mekânlar olarak (1990: 25) görür ve cinsiyetleri anatominin cinsiyet söyleminde inşa edilmiş üretilmişlik olarak yorumlar.

Böylesi bir seçim yapılmasının altında yatan sebebi, hegemonik erkekliği besleyen kadın figürünün hegemonik erkeklığe hizmet etmesi olarak yorumlamak mümkündür.

Sonuç

Erkeklik; belirli bir gücün karşılığı olarak Türk kültür yapısı içerisinde varlık ve beden gücü temsilinde tarihsel olgularla şekillenmekle birlikte günümüz toplumsal cinsiyet kavramları içerisinde ayrıca konumlandırılması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk kültür yapısı içerisinde erkeklik dogmatik bir gücün simgesi ve kazanılmaya gerek olmayan bir yapı olarak karşımızdadır. Dolayısıyla erkeklik olgusu erkeklerde mutlak bir “kaybetme” kaygısını da beraberinde getirir. Bu kaygı

zaman zaman kendini ispat etme görünümlerinde toplumda mevcut olur. İspat etme ve kayıp kavramları zaman içerisinde Türk toplumunun ata erk yapısında kendini kadından “üstün” bir konuma yerleştirirken kadını “öteki” ve “aşağı” bir yere konumlandırır. Cinsler bu kodlar çerçevesinde yaşar ve cinsel rollerle durum pekişir. Yıllar yılı evden ayrılmamış kadına bu cinsel roller ev işi, çocuk bakımı gibi işler yüklerken; diğer tüm ilerleme ve yükselme hırsını erkekler ele alır.

Sonuç olarak genelde toplumsal cinsiyet anlamında ve özelde sözü geçen doğum kontrol uygulamasına bakıldığında böylesi bir uygulamanın, erkeğin tıpkı kadın sterilizasyonunda olduğu gibi ‘üreme’ fonksiyonlarını yitirmesi olarak görülüyor iken, erkeğin bu fizyolojik özelliğinden vazgeçmesi ‘erkeklüğünden’ vazgeçmesi olarak nitelendirilmektedir. Dahası, kadın için seçilen bu yöntem, erkek sterilizasyonuna oranla daha yüksek bir biçimde kullanılmakta, kadınlar ise eşlerinin bu yöntemi seçmelerini istememektedir. Toplumsal pratikler, söz konusu cinsiyet farklılıklarını vurgulayarak ve abartarak doğal üreme fonksiyonuna ait benzerlikleri olumsuzlamaktadır. Dolayısıyla dişil ve eril bedenler arasındaki bastırılmış ve üremeye dayalı farklılıklar üzerinden ikili bölünme yaratılmıştır. Toplumsal pratiklerle de bu bölünme doğallaştırılmıştır. Bu olumsuzlama ataerki iktidarın geniş ölçekte sürdürülebilmesi ve hükmetmeye ilişkin aşırı erkeksi bir idealin kurulmasını gerektirdiği için kendini güç üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu eylem, kendini güçlü olan erkek bedeniyle özdeşleştirirken, kadın bedenini olumsuzlamaktadır.

Erkeğin tüm bu toplumsal gücüne ve yüküne karşın çocuk doğuran ve emziren kadın, görev veya mecburiyet ilişkisiyle bu eylemleri gerçekleştirirken sınırlı pratik ve sonuç alanından edilgen biçimde etkilenir veya edilgenliğin koşulu olur. Oysa cinsel üreme pratikleri, cinsiyetin kurulup sürdürüldüğü bir toplumsal karşılaşma alanı değildir. Bu, kişilere, henüz üreme yeteneğine sahip olmadan dayatılmış olan toplumsal cinsiyet biçimleridir. Bu toplumsal cinsiyet biçiminin Türkiye’de ABD’ye oranla daha belirgin bir biçimde işliyor olmasının asıl sebebi De Beauvoir’in de belirttiği üzere kadının bağımsızlaşmamasında yatar. Bunun en önemli nedenlerinden biri evliliğin ve doğurganlığın varoluşsal bir karşılık olarak dayatılmış olmasıdır. Kadının ataerki yapıyı reddedebilmesi onun bilincine ve bağımsızlığına bağlıdır. ABD’deki bu oranı kadının kendini ifadesi ve erkeklığe karşıtlığı olarak ele alabilir; dolayısıyla ekonomik çıkarın toplumsal ‘kadınlık’ ya da toplumsal ‘erkeklik’ rollerini bir noktada aşabildiğini söyleyebiliriz. Sanayi Devrimi ile birlikte ailenin üretim birimi olmaktan çıkması, sanayinin topraktan farklı olarak nitelikli işgücü talebine bağlı olarak kadının da tıpkı erkek gibi kamusal alana katılma imkânı, ABD ile Türkiye’deki bu oranı açıklar niteliktedir.

Erkeklığı pekiştiren fiziksel güç ve erkeklerin makinelerle birliği arasındaki ittifak kendisine ters düşecek her şeyi püskürtecek oranda teknolojik ve kitlesel bir gücü doğurmaktadır diyen Connell’in ifadesinden

de anlaşılacağı üzere ABD ile Türkiye ayrımında, makina ve teknolojinin sonucu ve bileşkesi olarak kapitalizm, kadına ABD’de Türkiye’den daha fazla fırsat tanımakta; kadının ekonomideki yeri erkekle olan ilişkisinde onu eşitleme yoluna girmektedir. Yani De Beauvoir’ın da dediği gibi kadın ile erkeğin eşit konumda olabilmesinin öncelikli yolu kamusal ve özel alanlarda her iki cinsin de eşit oranda varlık göstermesi, kişilerin varoluşsal gelişimlerini tamamlayabilmesi ve ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleridir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Atay, T. (2004). ‘Erkeklik’ en çok erkekliği ezer. *Toplum ve Bilim*, 101, 11- 30.
- Butler, J. (2012). *Cinsiyet belası feminizm ve kimliğin altüst edilmesi*. (çev.: Başak Ertür), İstanbul: Metis Yayınları.
- Carrigan, T.- Connel, B.- Lee, J. (2002). Toward a new sociology of masculinity. *The Masculinity Studies Reader*, (ed: R. Adams – D. Savran), Oxford: Blackwell.
- Cengiz, K.- Uğraş T.- Küçükural, Ö. (2004). Hegemonik erkekliğin peşinden. *Toplum ve Bilim*, 101, 51-70.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (çev.: Cem Soydemir), 2. b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. (2000). *The man and the boys*. California: University of California Press.
- Connell, R. W. & J. W. Messerschmidt (2005). Hegemonic masculinity: rethinking the concept. *Gender and Society*: Sage Publications, Vol.19, No.6, 829-859.
- De Boer M. L. (2021). Virile infertile men, and other representations of in/fertile hegemonic masculinity in fiction television series. *The Journal of Medical Humanities*, 42(1), 147-164.
- De Beauvoir, S. (1980). *Kadın-geç kızlık çağı*. (çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel Yayınevi.
- De Beauvoir, S. (2010). *Kadın-ikinci cins*. (çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel Yayınevi.
- Demren, Ç. (2005). Hegemonik erkeklik: Erkeklik kavramlarına antropolojik bakış. *Gelenekten Geleceğe Antropoloji*, (ed.: Belkıs Kümbetlioğlu- Hande Birkalan Gedik), 274-292, İstanbul: Epsilon.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. 6.b., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emre, O. (2016). *Toplumsal cinsiyet bağlamında iktidar ve ötekinin yakın dönem Türkiye tiyatrosunda yansıması*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Erkek. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erkeklik. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Goldstein, M.- Feldberg, M. (1982). *The vasectomy book: a complete guide to decision making*. Los Angeles: Houghton Mifflin Company.
- Rice F. P. (1996). *Intimate relationships mariages and families*, 3rd edition, California: Mayfield Publishing.

- Topçu, Ş. (2012). *1980 sonrası Türk öyküsünde erkek ve erkeklik olgusu*. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Türk, H. B. (2008). Eril tahakkümü yeniden düşünmek: Erkeklik çalışmaları için bir imkân olarak Pierre Bourdieu. *Toplum ve Bilim*, 112, 119- 146.
- Vital and health statics* (2010). US Department of Health and Human Services Center for Diseases Control and Prevention National Center for Health Statics, Series 23, Number 29, 7.
- Yaraman, A. (2002). *Toplumsal değişme ve kadında erkeksilik. Psikanaliz Yazıları 5*, (ed. Talat Parman - Elda Abrevaya), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Zeybekoğlu, Ö. (2009). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: Cinsiyet.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.591d8ed6a6d224.40480470 (Erişim: 18.05.2017)

URL-2: *Vital and health statics* (2010). US Department of Health and Human Services Center for Diseases Control and Prevention National Center for Health Statics, Series 23, Number 29, 21. (https://www.cdc.gov/nchs/data/series/sr_23/sr23_029.pdf) (Erişim: 16.05.2017)

URL-3: Knowles, I. (ed.) (2012). *Planned parenthood federation of America*. New York: The Katharine Dexter McCormick Library and the Education Division of Planned Parenthood Federation of America ([https://www.plannedparenthood.org/files/2613/9611/6275/History_of BC Meth ods.pdf](https://www.plannedparenthood.org/files/2613/9611/6275/History_of_BC_Meth ods.pdf)) (Erişim: 21.05.2017)

URL-4: *Türkiye'de doğurganlık, üreme sağlığı ve yaşlılık, 2008 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması ileri analiz çalışması*. (2010). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK. (<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf>) (Erişim: 16.05.2017).

URL-5: *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması 2008*. (2009). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK (<http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Turkiye-Nufus-ve-Saglik-Arastirmasi-2008.pdf>) (Erişim 16.05.2017)

URL-6: *Cinsel sağlık / üreme sağlığı aile planlaması danışmanlığı katılımcı kitabı* (2009). Ankara: TC Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. (<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/acsap36.pdf>) (Erişim: 16.05.2017).

Extended Summary

The research paper examines the sociocultural factors influencing contraceptive choices and perceptions of masculinity in Turkey, with a particular focus on vasectomy. Using data from the CDC and the Turkish Population and Health Survey, the study compares male and female sterilization rates in Turkey and the USA, and it explores why vasectomy remains less prevalent in Turkey. The analysis, grounded in feminist theories, investigates the role of societal norms and gender roles in shaping perceptions of masculinity, particularly the concept of hegemonic masculinity as discussed by Connell. The paper attributes the low

acceptance of vasectomy in Turkey to cultural beliefs about masculinity and male physiology. It further explores the dynamics of hegemonic masculinity, the role of women in perpetuating or challenging these norms, and the influence of economic independence on gender roles. Additionally, the study discusses the impact of technology and capitalism on gender relations in the US and Turkey, highlighting the need for gender equality and economic independence as crucial factors for both genders.

The choice of contraceptive methods is heavily influenced by cultural and societal norms, which shape gender roles and perceptions of masculinity and femininity. Studies have shown that in many societies, including Turkey, these norms often prioritize female methods of contraception over male ones, creating a complex dynamic that impacts decision-making. The literature consistently highlights the gendered nature of reproductive health, where female sterilization is more prevalent but simultaneously constrained by cultural attitudes.

Connell's theory of hegemonic masculinity serves as a foundational framework for understanding how societal perceptions of masculinity influence the acceptance of male contraceptive methods like vasectomy. Hegemonic masculinity refers to the dominant form of masculinity that upholds male dominance and imposes certain behaviors and attitudes on men to maintain this social order. This framework elucidates why vasectomy, despite its medical advantages and efficiency, is less popular in certain cultures, including Turkey. Men are often socially conditioned to view vasectomy as a threat to their masculinity, equating reproductive capability with masculine identity.

Historically, vasectomy has had varied acceptance across different cultures and time periods. In the United States, the feminist movement of the 1960s and 70s played a pivotal role in normalizing vasectomy by emphasizing shared responsibility in contraception and highlighting the side effects of female contraceptive methods. This historical acceptance contrasts sharply with the situation in Turkey, where vasectomy is still stigmatized due to entrenched cultural beliefs about male reproductive roles.

The literature on gender roles and power dynamics provides insights into why female sterilization is more commonly accepted than vasectomy in Turkey. Researchers have found that the persistence of traditional gender roles, where men are seen as the dominant figures responsible for decision-making, perpetuates the preference for female sterilization. Additionally, women's economic dependence on men can further reinforce these dynamics, limiting their capacity to challenge these norms.

Modern advancements in technology and economic structures have also impacted gender roles and perceptions of masculinity. Scholars argue that technology and capitalism can either perpetuate or challenge traditional gender norms, depending on how they are integrated into society. In societies like the USA, where there is a greater push for gender equality and economic independence, these factors can reduce the stigma associated with vasectomy. On the contrary, in more traditional societies like Turkey, technological advancements have not yet fully translated into changes in gender dynamics.

The existing literature underscores the complexity of cultural and societal influences on contraceptive choices and perceptions of masculinity. While vasectomy is less prevalent in Turkey due to cultural beliefs about male physiology and hegemonic masculinity, historical and modern contexts in other societies show that these perceptions can change. Gender equality and economic independence emerge as critical factors that can potentially alter traditional norms and pave the way for more balanced reproductive health practices.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Makale konusunun ilk belirlendiği an, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Doktora Programı "Cinsiyet Kültürü" adlı doktora dersidir. ABD doğum ve gebelik istatistik merkezi verilerine ulaşmamda katkı sağlayan Dr.

Sinem Karipçin'e teşekkürlerimi sunarım./ *The first moment when the subject of the article was determined was the doctoral course titled "Gender Culture" at Hacettepe University Institute of Social Sciences, Department of Turkish Folklore, PhD Program. I would like to thank Dr. Sinem Karipçin for helping me access the data from the US birth and pregnancy statistics center.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.*

Yazarın Notu/Yazarın Notu: Bu çalışma, III. London Medical Humanities Conference tarafından kabul almış (2017), özet metni basılmış ancak vize sorunları sebebiyle sunulamamış olan bildiri metninin genişletilmiş şeklidir./ *This is an extended version of a paper that was accepted by the 3rd London Medical Humanities Conference (2017), the abstract was published but could not be presented due to visa problems.*

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Birinci yazar makalenin konu, kavram, araştırma ve sonuçlarının bütününden sorumludur. İkinci yazar makalenin bildiriden bir makale formatına dönüştürülmesinde, biçimsel düzenin sağlanmasında, hakemler tarafından yapılan geribildirimlerin dikkate alınması hususunda etkilidir./ *The first author is responsible for the overall subject, concept, research and results of the article. The second author is influential in transforming the article from a paper into an article format, ensuring the formal organization, and taking into account the feedback provided by the referees.*